

MICHAŁ JAN BEDNARCZYK
Katolicki Uniwersytet Lubelski

PIERWSZA WIZYTA POLSKIEJ DELEGACJI PARTYJNO-RZĄDOWEJ W CHIŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ W 1954 R. W ŚWIETLE ARTYKUŁÓW „TRYBUNY LUDU”*

ABSTRACT: Foreign visits by state delegations constitute a regular component of international relations. The case of Poland in the Stalinist era was no different in this respect, even though the foreign visits were usually limited to the democracies of their fellow comrades. Among such numerous visits made by the Polish officials of the time, one is of special interest to us. This was a party-governmental visit to the People's Republic of China and the Mongolian People's Republic, held from 24 September until 13 October 1954. The pretext for the “friendly visit” were the celebrations of the fifth anniversary of the rise of the People's Republic of China, held on 1 October 1954. The invitation was issued by the Central Government of the People's Republic of China, and addressed exclusively to representatives of the Communist states and parties. The four-member Polish delegation was headed by the Secretary General of the Central Committee of the Polish United Workers' Party (henceforth as PUWP) Bolesław Bierut and it also included a Member of the Political Office (Politburo) of the Central Committee of PUWP, deputy prime minister Jakub Berman, deputy prime minister Stefan Jędrzychowski and the vice-president of the Council of the State Stefan Ignar. It was the first visit by top-ranking Polish Communist officials in China, which would not have been possible without the prior reshuffle in the Soviet Union's political regime after the death of Joseph Stalin. This article presents the course of events of the above-mentioned, exotic visit as reported by the press articles in “Trybuna Ludu” [People's Tribune] – the major press title of the Central Committee of PUWP. Our analysis of these press reports, sent with a two-day delay via a correspondent of the Polish Press Agency, shows which facts relating to the event were highlighted by the journalists.

KEYWORDS: Trybuna Ludu [People's Tribune], People's Republic of China, Polish–Chinese relations, history of Poland 1944–1956, Stalinism, Polish United Workers' Party, Mongolian People's Republic, Communist Bloc

Wyjazdy zagraniczne delegacji państwowych są stałym elementem stosunków międzynarodowych. Podobnie wyglądała sytuacja w wypadku Polski w okresie stalinowskim, choć wizyty zagraniczne ograniczano zazwyczaj do odwiedzin w bratnich demokracjach ludowych. Spośród licznych podróży jedna szczególnie wyróżnia się spośród innych, mianowicie, trwający od 24 września do 13 października 1954 r. pobyt delegacji partyjno-rządowej w Chińskiej Republice Ludowej oraz Mongolskiej Republice Ludowej. Pretekstem dla tej „wizyty przyjaźni” były obchody 5-lecia ustanowienia Chińskiej Republiki Ludowej, przypadające na dzień 1 października 1954 r.¹. Zaproszenia na uroczystości rocznicowe wystosowane przez Centralny Rząd ChRL kierowano wyłącznie do przedstawi-

* Artykuł powstał na podstawie referatu pod tym samym tytułem wygłoszonego w trakcie Ogólnopolskiej Konferencji Orientalistycznej zorganizowanej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w dniach 8–9 kwietnia 2013 r.

¹ Dzień ten w komunistycznych Chinach został ogłoszony świętem narodowym. Zob. Andrzej Garlicki, *Bolesław Bierut*, Wydawnictwa Szkolne i pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 83.

cieli państw i partii komunistycznych². Fakt, iż w chińskich uroczystościach brały udział delegacje ze wszystkich państw demokracji ludowej oraz „liczne delegacje społeczne z wielu krajów Azji i Europy” miał świadczyć o „solidarności, przyjaźni i podziwie”, jakimi darzono „osiągnięcia” Chińskiej Republiki Ludowej³. W skład czteroosobowego przedstawicielstwa polskiego⁴, na czele z Bolesławem Bierutem, I Sekretarzem Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej⁵, weszli także Członek Biura Politycznego KC PZPR, wicepremier Jakub Berman⁶, wicepremier Stefan Jędrzychowski⁷ oraz zastępca Przewodniczącego Rady Państwa Stefan Ignar⁸. Była to pierwsza na tak wysokim szczeblu wizyta przedstawicieli PRL w Chinach. Wizyta nie byłaby możliwa bez zmian zaistniałych w polityce ZSRR po śmierci Józefa Stalina.

W artykule przybliżony zostanie przebieg tych „egzotycznych” odwiedzin na podstawie wzmianek prasowych zamieszczanych na łamach „Trybuny Ludu”, naczelnego organu prasowego KC PZPR. Analiza krótkich, zwykle nie dających pełnego obrazu wypadków wzmianek prasowych, przekazywanych z dwudniowym opóźnieniem za pośrednictwem korespondenta Polskiej Agencji Prasowej pokazuje, jakie fakty związane z obchodami rocznicy były eksponowane przez ówczesną prasę, a które były pomijane. Pomocne w skonfrontowaniu prasowych przekazów z informacjami nierozpowszechnionymi w mediach okazały się również materiały dotyczące stosunków polsko-chińskich, zgromadzone w zespole Archiwum Bolesława Bieruta w ramach zasobu Archiwum Akt Nowych w Warszawie⁹.

² Andrzej Paczkowski, *Trzy twarze Józefa Świątły. Przyczynek do historii komunizmu w Polsce*, Prószyński Media, Warszawa 2009, s. 197.

³ Archiwum Akt Nowych (dalej AAN), Archiwum Bolesława Bieruta, Stosunki polsko-chińskie [1954], 254/IV–25, Przemówienie wygłoszone przez Przewodniczącego Delegacji Rządowej PRL I Sekretarza KC PZPR Bolesława Bieruta na lotnisku w Warszawie w dniu 13.X.1954, k. 59.

⁴ Czesław Kozłowski, *Namiestnik Stalina*, BGW, Warszawa 1993, s. 152. Delegatom towarzyszyli także pełniący funkcję sekretarza Edward Bartol i oficer ochrony ppłk Piotr Bazyłow. Zob. AAN, 254/IV–25, *Kronika podróży do Chin delegacji rządowej PRL (24.IX–13.X 1954) na uroczystości 5-lecia Chińskiej Republiki Ludowej*, k. 1.

Wyjazd delegacji PRL na obchody święta narodowego Chin Ludowych, „Trybuna Ludu” 1954, nr 267, 26.IX.1954, s. 1.

⁵ Bolesław Bierut (1892–1956). Działacz partyjny i państwowy, X.1952–III.1956 poseł na Sejm PRL. Zob. Tadeusz Mołdawa, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991, s. 338. Zob. także: C. Kozłowski, op. cit.

⁶ Jakub Berman (1901–1984) – prawnik, działacz komunistyczny okresu międzywojennego, odnośnie do biografii politycznej w 1954 r.: XII.1948–V.1957 członek KC PZPR, XII.1948–VII.1956 członek BP KC PZPR, III.1954–V.1956 wiceprezes Rady Ministrów, VII.1944–XI.1956 poseł do KRN, Sejmu Ustawodawczego i Sejmu PRL I kadencji, V.1957 wydalony z partii na mocy uchwały IX Plenum KC. Zob. ibidem, s. 336. Zob. także: Anna Sobór-Świdarska, *Jakub Berman. Biografia komunisty*, Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2009.

⁷ Stefan Jędrzychowski (1910–1996) – prawnik i ekonomista, odnośnie do biografii politycznej w 1954 r.: XII.1948–XII.1975 w KC PZPR, XII.1951–X.1956 wiceprezes Rady Ministrów, VII.1944–II.1972 poseł do KRN, na Sejm Ustawodawczy i Sejm PRL I–V kadencji. Zob. T. Mołdawa, op. cit., s. 366.

⁸ Stefan Ignar (1908–1992) – ekonomista, odnośnie do biografii politycznej w 1954 r.: XI.1952–X.1956 zastępca przewodniczącego Rady Państwa, X.1952–III.1976 poseł na Sejm PRL I–VI kadencji. Zob. ibidem, s. 361.

⁹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25.

Duży wpływ na relacje polsko-chińskie miała polityka ZSRR wobec Chin. Początków rozbieżności między poglądami Mao Zedonga¹⁰ i Stalina należy szukać w latach 20. i 30. XX w. Klęska Japonii w 1945 r. spowodowała upadek sojuszu republikańsko-narodowego Kuomintangu¹¹ Czang Kaj-Szeka¹² i Komunistycznej Partii Chin Mao Zedonga. Doprowadziło to do trwającej cztery lata wojny, którą wygrali maoiści. 1 października 1949 r. proklamowano powstanie Chińskiej Republiki Ludowej. Wspierane przez Amerykanów i uznawane przez Zachód za jedyną legalną reprezentację Chin władze Kuomintangu przeniosły się na Tajwan¹³. Zakładano, iż KPCh będzie jedynie narzędziem przywódcy ZSRR w Chinach. Stalin nie ufał chińskiemu kierownictwu, pomoc udzielona w walce z Koumintangiem była ograniczona, a powstanie ChRL przyjęto chłodno. Kwestie ideologiczne zostały odsunięte na dalszy plan, jednak niepokój w Związku Radzieckim budziło pojawienie się u jego granic silnego państwa o dużych aspiracjach. Podczas oficjalnej wizyty chińskiego przywódcy w Moskwie na przełomie 1949 i 1950 r. Stalin, zapewniając o „nierozzerwalności sojuszu”, starał się pokazać drugorzędną rolę KPCh wobec KPZR. Mimo tego 14 lutego 1950 r. podpisano układ o przyjaźni między ZSRR a ChRL, sojuszu i wzajemnej współpracy¹⁴.

Stosunki Moskwy i Pekinu skomplikowały się w trakcie trwania wojny w Korei. Zobowiązani do zaangażowania swoich wojsk w razie konfliktu Chińczycy zostali postawieni w trudnej sytuacji wobec odmowy wysłania większych sił ZSRR na pomoc armii północnokoreańskiej. Stalin obawiał się wzrostu znaczenia ChRL, która w październiku 1950 r. zaangażowała 400 tys. żołnierzy w walkę z siłami ONZ¹⁵. Dopiero śmierć Stalina 5 marca 1953 r. i wywołana nią rywalizacja w kierownictwie KPZR stworzyła możliwość rewizji dotychczasowej polityki. Chińczycy uznawali prymat ZSRR w ruchu komunistycznym, liczyli jednak na uzyskanie równorzędności z KPZR, sam Mao zaś aspirował do roli przywódcy światowego komunizmu. Faktycznie doszło do zmiany w polityce KPZR, do czego przyczyniła się wizyta Nikity Chruszczowa w Pekinie jesienią 1954 r. W czasie jej trwania Mao uzyskał deklarację o równości praw oraz wzajemnym poszanowaniu suwerenności i integralności terytorialnej. Istotne były również dwustronne umowy gospodarcze gwarantujące Chinom zwiększenie pomocy poprzez inwestycje i oddelegowanie sowieckich specjalistów, a co ważniejsze – zrzeczenie się przez przedstawicieli ZSRR własności w spółkach mieszanych i wspólnych przedsiębiorstwach działających na terenie ZSRR i Chin¹⁶.

Komunistyczne Chiny stosunkowo szybko zainteresowały się krajami Europy Wschodniej, o czym świadczą rozmowy prowadzone przez Mao Zedonga i jego przedstawicieli

¹⁰ W artykułach prasowych przyjęto zapis „Mao Tse-tunga”.

¹¹ Zapis w pinyinie Guomindang.

¹² W pinyinie zapisywany jako Chiang Kai-shek, w Chinach częściej znany jako Jiang Jieshi lub Jiang Zhongzheng.

¹³ Wojciech Roszkowski, *Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, wyd. 4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 52–53.

¹⁴ Mao odwzajemniał niechęć, czuł jednak podziw i respekt wobec przywódcy obozu socjalistycznego, pragmatyzm przewyższał chińskie tendencje do pretendowania o pierwszeństwo w bloku. Zob. Robert Skobelski, *Gomulka wobec rozbieżności sowiecko-chińskich w latach 1956–1970*, „Zeszyty Historyczne” 2008, nr 164, s. 75–77.

¹⁵ Oficjalnie ChRL zaprzeczyły temu, stwierdzając, iż wsparcia Północy udziela „armia ochotników”. Zob. W. Roszkowski, op. cit., s. 39–40.

¹⁶ R. Skobelski, op. cit., s. 77–78.

z Józefem Stalinem¹⁷. Za życia przywódcy ZSRR istniał jednak wyraźny „podział odpowiedzialności” za państwa bloku wschodniego, ZSRR odpowiadał za część europejską, ChRL za azjatycką, w związku z czym Mao niechętnie ingerował w obszar wpływów, w którym ZSRR posiadał przewagę. Nie bez znaczenia pozostały poglądy Stalina, który sam decydował, jak państwa miały realizować politykę wobec Chin¹⁸. Po zakończeniu wizyty w ZSRR w 1949 r. Mao planował odwiedzić wybrane socjalistyczne kraje środkowoeuropejskie, zrezygnował jednak z tego zamiaru, obawiając się reakcji Stalina¹⁹. Po wybuchu wojny koreańskiej i zaangażowaniu wojsk chińskich w działania militarne, wzrósł prestiż ChRL w opinii państw Europy Wschodniej²⁰. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na większe zainteresowanie Chinami były zmiany wywołane śmiercią Stalina. Wizyty delegacji chińskiej na czele z premierem Zhou Enlaiem odbyte w 1954 r. w kilku krajach bloku wschodniego oznaczały początek współpracy i rozszerzania stosunków politycznych²¹.

Polska Ludowa nawiązała stosunki dyplomatyczne zarówno z Kuomintangowską Republiką Chińską, jak i Chińską Republiką Ludową. 5 lipca 1945 r. rząd Republiki Chińskiej przestał uznawać Rząd RP w Londynie, za to udzielił poparcia Tymczasowemu Rządowi Jedności Narodowej. Działanie to było wynikiem zawieranego wówczas porozumienia kuomintangowskich Chin ze stolicą w Nankinie ze Związkiem Radzieckim, zwanego „Układem o Przyjaźni i Współpracy”²². Polska ambasada związana z Rządem RP na uchodźstwie, znajdująca się w Chongqing, została zlikwidowana, a placówka reprezentująca nowe, komunistyczne władze została utworzona w Nankinie. Relacje polsko-chińskie w latach 1945–1949 ograniczały się tylko do utrzymywania przedstawicielstw dyplomatycznych²³. Zmiana nastąpiła 4 października 1949 r., gdy rząd Kuomintangu z siedzibą w Kantonie przestał być uznawany za reprezentację narodu chińskiego. Władze Polski udzieliły poparcia komunistycznemu rządowi Chińskiej Republiki Ludowej w Pekinie, cofając tym samym uznanie dla rządu Czang Kaj-szeka. 7 października Warszawa uzyskała pozytywną odpowiedź na udzielone poparcie, stosunki dyplomatyczne zostały oficjalnie nawiązane. Polska stała się drugim po ZSRR krajem, który otworzył

¹⁷ W kwietniu 1948 r. Mao w telegramie do Stalina wyraził chęć odwiedzenia kilku państw, w trakcie wizyty w ZSRR w lipcu 1949 r. Liu Shaoqi podkreślił wolę nawiązania współpracy gospodarczej z Europą Wschodnią. Początkowo na pierwszy plan wysuwały się NRD i Albania. Zob. Shen Zhihua, *Rola Chin w rozwiązywaniu kryzysu październikowego 1956 r. Analiza postawy Chin wobec wydarzeń w Polsce i na Węgrzech*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2005, t. 5, z. 4, s. 44–45.

¹⁸ Decydował nawet, kiedy państwa mogły nawiązywać stosunki dyplomatyczne. Zob. ibidem, s. 45.

¹⁹ Zob. R. Skobelski, op. cit., s. 78.

²⁰ Ambasada polska donosiła o euforii, jaką obserwowano po otrzymaniu informacji o przyłączeniu się Chin do wojny. Zob. Shen Zhihua, op. cit., s. 45.

²¹ R. Skobelski, op. cit., s. 78.

²² Układ był ważny dla chińskich komunistów ze względu na nieuchronny ich zdaniem wybuch wojny domowej z siłami Czang Kaj-szeka. Komuniści zdawali sobie sprawę, iż bez poparcia politycznego i wsparcia militarnego ze strony Związku Radzieckiego porażka była bardziej prawdopodobna niż zwycięstwo. Zob. Jan Rowiński, *Wahadło: czyli stosunki polityczne PRL–ChRL*, w: Bogdan Góralczyk (red.), *Polska – Chiny. Wczoraj, dziś, jutro*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 17.

²³ Władze w Warszawie wprawdzie popierały chińskich komunistów, ale nie podejmowano bezpośredniej pomocy. Zob. ibidem, s. 18.

swoje przedstawicielstwo w ChRL²⁴. Ambasada tego państwa w Polsce zainaugurowała działalność 22 lipca 1950 r.

Do 1953 r. Polska nie zajmowała istotnego miejsca w polityce komunistycznych Chin, relacje między PZPR a rządzącą Chinami partią komunistyczną były ograniczone, podobnie jak wymiana handlowa. W 1951 r. utworzone zostało Chińsko-Polskie Towarzystwo Maklerów Okrętowych Chipolbrok²⁵. Kontakty państw były luźne, Warszawy nie odwiedził żaden znaczący chiński dyplomata, wyjazdów polskich delegacji zaś nawet nie planowano²⁶. Jednym z podejmowanych przez przedstawicieli Polski i Chin problemów była kwestia powrotu do kraju emigracji polskiej m.in. z obszaru zlikwidowanego Mandżukou²⁷, co znalazło wsparcie ze strony zarówno Republiki Chińskiej jak i Chińskiej Republiki Ludowej²⁸. Władze Polski Ludowej podkreślały znaczenie kontaktów polsko-chińskich, jednak ze względu na przeszkody natury geograficznej, kulturowej i politycznej ograniczały swoje zaangażowanie tylko do deklaracji²⁹. W trakcie wojny w Korei pracownicy polskiej ambasady w Pekinie mieli być szczególnie zaangażowani w działalność dyplomatyczną, zwłaszcza w ramach Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Indochinach oraz Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei³⁰. Miało to również istotny wymiar propagandowy. Dyplomaci polscy, podobnie jak przedstawiciele ZSRR i jego satelici, nie uznawali rządu Republiki Chińskiej na Tajwanie i domagali się zastąpienia przedstawiciela Czang Kaj-szeka w ONZ wysłannikiem ChRL³¹.

²⁴ 23 listopada zainaugurowano działalność przedstawicielstwa dyplomatycznego, przeniesionego w 1950 r. do Pekinu; pierwszym charge d'affaires został Jan Jerzy Piankowski (według innych źródeł nazwisko w brzmieniu Pijanowski). Pierwszy ambasador zaś, płk Juliusz Burgin złożył list uwierzytelniający Mao Zedongowi w czerwcu 1950 r. Zob. *ibidem*, s. 19–20.

²⁵ Wartość wymiany handlowej wyniosła zaledwie 52 mln zł dewizowych, wymianę osobową utrudniały problemy organizacyjno-finansowe. Projekt wymiany studentów, pomimo szerokiego nagłośnienia, nie przyniósł znaczących rezultatów. Zob. Waldemar Janusz Dziak, *Stosunki polsko-chińskie w materiałach archiwalnych polskiego MSZ w latach 1950–1960. Próba zarysu problematyki*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe” 2003, t. 2 nr 1, s. 99–100. Chipolbrok był pierwszym chińskim armatorem dalekomorskim; zapoczątkował regularną wymianę towarów między portami w Chinach i Polsce. W omawianym okresie jego przedstawicielstwa znajdowały się w Pekinie, Szanghaju oraz Gdyni. Zob. Marcei Burdelski, *60 years of diplomatic relations between Poland and the People's Republic of China – historical review*, „Polish Political Science” 2011, nr 40, s. 215. Jednym z celów jego powstania było uniezależnienie się od linii okrętowych z krajów kapitalistycznych. Był pierwszym chińskim przedsiębiorstwem z udziałem kapitału zagranicznego. Zob. Jacek Tebinka, *Polska i Chińska Republika Ludowa w epoce popaździernikowej (1956–1960)*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe” 2010, t. 8, nr 1/2, s. 53.

²⁶ Chiny odwiedzali tylko polscy dziennikarze i naukowcy. Zob. W.J. Dziak, *op. cit.*, s. 100.

²⁷ W pinyinie Manzhou Guo. Marionetkowe państwo utworzone w 1932 r. przez Japonię na okupowanych przez nią obszarach Mandżurii.

²⁸ Zagadnieniem tym zajmował się Delegat Rządu RP ds. repatriacji, komandor Jerzy Kłossowski, który nadzorował również przekazywanie darów i pamiątek od mieszkających tam Polaków do kraju, w tym do Bolesława Bieruta. Zob. *ibidem*, s. 101.

²⁹ Taki charakter miało przemówienie premiera Józefa Cyrankiewicza w Sejmie 3 lutego 1950 r., w którym podkreślił znaczenie zwycięstwa rewolucji chińskiej, a także wymiana listów uwierzytelniających między ambasadorami. Zob. J. Rowiński, *op. cit.*, s. 22.

³⁰ W.J. Dziak, *op. cit.*, s. 100, 102.

³¹ „Czangkajszekowców” uważano za „reakcjonistów zaprzędanych imperialistom amerykańskim”, co dodatkowo zostało spotęgowane przez uprowadzenie dwóch polskich statków handlowych wraz z załogami. Zob. J. Tebinka, *op. cit.*, s. 54.

Przełomem we wzajemnych relacjach była śmierć Józefa Stalina i powolna liberalizacja polityki ZSRR, wtedy też nastąpiło wyraźne ożywienie kontaktów między obydwooma państwami. We wrześniu 1953 r. na otwarcie „Polskiej Wystawy Gospodarczej” zorganizowanej w Chinach zaproszona została pierwsza polska oficjalna delegacja na czele z ministrem kultury i sztuki Władysławem Sokorskim³². Pierwsza wizyta na wysokim szczeblu w Polsce odbyła się w dniach 26–28 lipca 1954 r. W drodze powrotnej z konferencji genewskiej zawitał do Warszawy premier i minister spraw zagranicznych ChRL Zhou Enlai³³. W przemówieniu wygłoszonym przez Józefa Cyrankiewicza ChRL została wymieniona obok ZSRR jako państwo „obozu pokoju”³⁴. Wizyta ta stała się początkiem wzajemnych relacji i polskie władze zostały zaproszone na obchody 5. rocznicy utworzenia Chińskiej Republiki Ludowej.

Polska delegacja wyruszyła do Chin z warszawskiego lotniska Okęcie dnia 24 września 1954 r. o godzinie 7 rano³⁵. Informację na ten temat podano do wiadomości publicznej dwa dni później, 26 września³⁶. W krótkiej notatce przedstawiono cel wyjazdu i skład osobowy, nie poinformowano jednak, że na lotnisku nie był obecny wymieniony w artykule przewodniczący delegacji Bolesław Bierut, który przebywał wówczas na urlopie na Krymie³⁷. Organ prasowy KC PZPR nie poinformował również o kilku innych kwestiach, w tym – co najważniejsze – że zanim goście udali się do Chin, przez trzy dni przebywali w Moskwie, by spotkać się tam z radzieckimi oficjelami, również zmierzającymi do Chin³⁸. Pobyt w ZSRR przewidywał kilka atrakcji. Samolot z polską delegacją wylądował na lotnisku Centralnym w Moskwie o godzinie 13:45 czasu moskiewskiego. Po uroczystym obiedzie i zwiedzaniu dzielnicy uniwersyteckiej goście zostali zaproszeni do Teatru Wielkiego na przedstawienie baletowe pt. *Śpiąca Królowna*³⁹. Następnego dnia, w sobotę 25 września wizytujący odwiedzili Wszechzwiązkową Wystawę Rolniczą. Jednym z punktów dnia było wieczorne przedstawienie pt. *Zmartwychwstanie* w Moskiewskim Akademickim Teatrze

³² Wręczono wówczas Mao Zedongowi obraz olejny autorstwa Józefa Chełmońskiego. Zob. W.J. Dziak, op. cit., s. 101.

³³ Chiński premier wyraził duże uznanie dla strony polskiej, która w związku z przynależnością do Komisji Kontroli i Nadzoru oraz Komisji Repatriacyjnej w Korei, stała się oczywistym partnerem dla ChRL. Zob. J. Rowiński, op. cit., s. 24. W prasie nazwisko zapisane jest w formie „Czou En-lai”.

³⁴ W.J. Dziak, op. cit., s. 101.

³⁵ Na lotnisku delegacja była żegnana przez członka KC PZPR Kazimierza Mijala, wiceministra Obrony Narodowej Generała Brygady Mariana Naszkowskiego, sekretarza Rady Państwa Mariana Rybickiego, szefa Sztabu Dowództwa Wojsk Lotniczych, Generała Brygady Wasilija Kadazanowicza oraz charge d'affaires ambasady Chin Yan Czi-liana (zapis w pinyinie nieznany), któremu towarzyszyli pracownicy ambasady. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 1.

³⁶ *Wyjazd delegacji PRL na obchody święta narodowego Chin Ludowych*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 267, 26.IX.1954, s. 1.

³⁷ Bierut dołączył do pozostałych dopiero w Moskwie. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 1.

³⁸ Na czele delegacji Związku Radzieckiego stali Nikita Chruszczow i Nikołaj Bułganin. Zob. A. Paczkowski, op. cit., s. 203.

³⁹ Na lotnisku goście zostali przywitani m.in. przez przedstawicieli KC KPZR, a także wice-ministra spraw zagranicznych ZSRR Waleriana Zorina, oraz pracowników ambasady PRL i ChRL w stolicy Związku Radzieckiego. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 1.

Artystycznym im. Gorkiego⁴⁰. W niedzielę 26 września o 6 rano czasu moskiewskiego polska reprezentacja rządowa wyleciała z Moskwy do Swierdłowska⁴¹ i tego samego dnia przybyła do Omska⁴². W poniedziałek 27 września z Omska udała się do Irkucka z międzylądowaniem w Krasnojarsku. W Irkucku, delegaci po kilkugodzinnym spacerze po parku miejskim i po kolacji przenocowali w hotelu w pobliżu lotniska⁴³. We wtorek 28 września nastąpił wylot z Irkucka. Początkowo planowano postój w Ułan Batorze, jednak władze chińskie poprosiły o wcześniejsze przybycie, co uniemożliwiło spotkanie polskiej delegacji z oczekującymi na lotnisku władzami Mongolskiej Republiki Ludowej⁴⁴.

Pominięcie informacji dotyczących kilkudniowego pobytu w Związku Radzieckim mogło być związane z faktem, iż polska polityka zagraniczna nie była wówczas samodzielna, a wszelkie istotne decyzje były podejmowane po konsultacji z władzami Związku Radzieckiego, nie można więc wykluczyć, że i w tym wypadku było podobnie. Mogło się to również wiązać z rosnącymi aspiracjami ChRL do odegrania większej roli w bloku wschodnim, kosztem ZSRR, w związku z zachwianiem równowagi sił po śmierci Józefa Stalina⁴⁵. Z pewnością ujawnienie faktu pominięcia spotkania w Ułan Batorze nie było mile widziane w kręgach najwyższych władz PRL.

O godzinie 12:40 polska delegacja dotarła do Pekinu. Redakcja „Trybuny Ludu” nadmieniła, iż przybyłych witali przedstawiciele najwyższych władz Chin, w tym sekretarz Komunistycznej Partii Chin Liu Shaoqi⁴⁶ oraz premier Rady Państwowej Zhou Enlai⁴⁷, nie wspomniała jednak, iż obecni byli także pracownicy Ambasady PRL, korpusu dyplomatycznego, oraz kompania honorowa⁴⁸. Nad niezakłóconym przebiegiem powita-

⁴⁰ Tego dnia doszło także do spotkania z goszczącymi w Moskwie artystami z Teatru Polskiego oraz, co ważniejsze, z delegacją rządową Bułgarii, również podążającą na uroczystości rocznicowe. Zob. *ibidem*, k. 2.

⁴¹ Na tamtejszym lotnisku miejscowy dowódca okręgu lotniczego, oraz naczelnik Wojskowego Zarządu Bezpieczeństwa Publicznego podjęli wizytujących obiadem. Zob. *ibidem*.

⁴² Omski Komitet Miejski KPZR przygotował nocleg w hotelu przy lotnisku. Zob. *ibidem*.

⁴³ W tym wypadku za przygotowania odpowiadali miejscowy szef okręgu lotniczego i naczelnik Wojskowego Zarządu Bezpieczeństwa Publicznego. Zob. *ibidem*, k. 3.

⁴⁴ *Ibidem*, k. 3.

⁴⁵ Państwo chińskie zaczęło zyskiwać coraz większe znaczenie na arenie międzynarodowej. Po omawianych uroczystościach, 12 października 1954 r. Sowieci podpisali szereg dokumentów zapewniających przyjacielskie relacje ZSRR i ChRL. Wzajemne stosunki miały opierać się na zasadzie równości, gwarantowaniu wzajemnych korzyści, szacunku, niezależności narodowej i integralności terytorialnej. Moskwa jednak musiała zrzec się faktycznego monopolu władzy w ruchu komunistycznym. Pekin wówczas nie wykazywał jeszcze ambicji do odgrywania samodzielnej roli w bloku, co wynikało z zacołania i zniszczeń wojennych, których przewyciężenie wymagało pomocy ZSRR. Zob. W. Roszkowski, *op. cit.*, s. 112.

⁴⁶ W prasie przyjęto pisownię „Liu Szao-tsi”.

⁴⁷ *Dzielimy z narodem chińskim radość z okazji jego wielkiego święta*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 271, 30.IX.1954, s. 1.

⁴⁸ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, *op. cit.*, k. 3. W powitaniu uczestniczyli również m.in. wicepremierzy Rady Państwowej, przedstawiciele Państwowego Komitetu Obrony, minister bezpieczeństwa publicznego, wiceministrowie spraw zagranicznych, handlu zagranicznego, przemysłu ciężkiego, przemysłu maszynowego, komunikacji, kultury i oświaty, mer Pekinu, przewodniczący Ogólnochińskiej Federacji Związków Zawodowych, wiceprzewodnicząca Ogólnochińskiej Federacji Demokratycznej Kobiet, a nawet charges d’affaires Wielkiej Brytanii. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Wykaz osób, które witaly polską delegację rządową w Pekinie 28.IX.1954*, k. 13–14.

nia czuwał ambasador PRL w Chinach Stanisław Kiryłuk⁴⁹. Kompania honorowa armii chińskiej zaprezentowała broń, odegrano hymny narodowe obu państw, a Bolesław Bierut wygłosił przemówienie, w którym wyraził radość z faktu odwiedzin w tym „wielkim i pięknym kraju”. Podkreślił znaczenie rocznicy „wyzwolenia” państwa chińskiego, które porównał do „wyzwolenia” Polski, oraz, przy tej okazji, solidaryzując się z „narodami Azji”, podziękował Związkowi Radzieckiemu za wkład w „budowę pokoju na świecie”⁵⁰. W artykule nie wspomniano, że przemówienie wygłoszono w języku rosyjskim. Dodatkowo w opublikowanej notatce znacząco spłycono jego cytowaną treść⁵¹. Nie odnotowano także tego, że Polacy zostali zakwaterowani w budynku byłej ambasady Francji. Podkreślono za to, że w tym dniu w towarzystwie polskiego ambasadora wysłannicy złożyli wizytę przewodniczącemu ChRL Mao Zedongowi oraz uczestniczyli w posiedzeniu sesji Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych⁵².

Następnego dnia, w środę 29 września, po śniadaniu wraz z wiceministrem spraw zagranicznych Wu Shuzhuanem zwiedzono Pekin⁵³ oraz dawny Letni Pałac Cesarski⁵⁴. Chodziło nie tylko o zapoznanie się ze „wspaniałymi zabytkami”, ale przede wszystkim o zainicjowanie bliższych stosunków z Państwem Środka, także na polu gospodarczym⁵⁵, o czym jednak „Trybuna Ludu” nie wspomniała. Pominięto również fakt, iż tego samego dnia do Pekinu przybyła delegacja ZSRR, którą powitali na lotnisku przedstawiciele polskiej reprezentacji⁵⁶. Wyraźnie podkreślono natomiast odbywające się wieczorem spotkanie Bolesława Bieruta i Jakuba Bermana z sekretarzem KPCh Liu Shaoqi i przy tej okazji wspomniana została rozmowa z polskimi studentami, przebywającymi w Chinach w ramach wymiany kulturalnej⁵⁷. W czasie „serdecznej pogawędki” młodzi ludzie przed-

⁴⁹ Stanisław Kiryłuk (1911–??) – działacz partyjny i państwowy, 1952–1959 Ambasador PRL w Chińskiej Republice Ludowej i do 1954 w Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej. Zob. <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=K&katalogId=1&subpageKatalogId=1&pageNo=1&ameld=3022&osobaId=25420&> [22.02.2015]. Kiryłuk po powrocie do Polski został redaktorem naczelnym miesięcznika „Chiny”. Zob. Marian Kałuski, *Polacy w Chinach*, PAX, Warszawa 2001, s. 284.

⁵⁰ *Przemówienie tow. Bieruta*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 271, 30.IX.1954, s. 2.

⁵¹ Bierut zapewnił Chińczyków o przyjaźni, jaką miał ich darzyć naród polski, wzruszeniu, jakie wywołała 5 rocznica „wyzwolenia Chin”; wspomniął o roli Związku Radzieckiego w „wyzwoleniu” zarówno Polski, jak i Chin, podkreślił również znaczenie „solidarności, jedności i gorącego pragnienia pokoju”, które miało łączyć cały blok wschodni. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Przemówienie powitalne towarzysza Bolesława Bieruta na lotnisku w Pekinie w dniu 28 września 1954 r.*, k. 15.

⁵² *Delegacja PRL złożyła wizytę tow. Mao Tse-tungowi*, 1954, nr 271, 30.IX.1954, s. 2. Spotkanie z Mao zostało poprzedzone uroczystym obiadem. W trakcie posiedzenia I sesji Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych nastąpił wybór składu Rady Państwowej i Rady Obrony ChRL. Wieczorem zaś zaproszono Polaków na spacer po Pekinie. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 3. *Polska delegacja rządowa zwiedziła Pekin*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 272, 1.X.1954, s. 1.

⁵³ Ibidem. Zob. także: AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 3–4.

⁵⁴ Pominięto również uroczysty obiad w towarzystwie wiceministra. Zob. ibidem.

⁵⁵ A. Paczkowski, op. cit., s. 197.

⁵⁶ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

⁵⁷ Treść rozmowy nie została jednak upubliczniona. Zob. *Bolesław Bierut złożył wizytę sekretarzowi KC KP Chin Liu Szao-tsi* oraz *Wizyta Liu Szao-tsi u Bolesława Bieruta*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 273, 2.X.1954, s. 2. Pominięto także liczbę studentów, wynoszącą 27 osób. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

stawili Bierutowi swoje plany na przyszłość⁵⁸. Na łamach dziennika nie wspomniano także o planowanej na ów dzień wymianie darów między delegacją a władzami ChRL, która na skutek niedopatrzenia strony chińskiej nastąpiła dopiero dwa dni później⁵⁹. Ujawnienie takiej informacji nie leżało w interesie pisma reprezentującego KC PZPR, ponieważ mogło zaszkodzić prestiżowi organizatorów uroczystości.

Kulminacyjnym punktem wizyty była uroczysta akademія, poświęcona rocznicy powstania Chińskiej Republiki Ludowej w dniu 30 września 1954 r. Zanim to jednak nastąpiło, polscy przedstawiciele podjęli śniadaniem premiera Rady Państwowej Zhou Enlaia⁶⁰. „Trybuna Ludu” nie poinformowała czytelników, iż po śniadaniu w towarzystwie ministra, wizytujący razem z przedstawicielem chińskiego ministerstwa kultury zwiedzili dawny Zimowy Pałac Cesarski, zaś uroczysty obiad zorganizowano z inicjatywy premiera Zhou Enlaia⁶¹. Na wieczornej ceremonii na sali obrad Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych z udziałem wszystkich zaproszonych delegacji państwowych i partyjnych⁶² nie mogło także zabraknąć chińskich bohaterów pracy, przedstawicieli świata kultury i wybitnych reprezentantów narodu chińskiego⁶³. Korespondent PAP przekazujący informację „Trybunie Ludu” nie wspomniał, że Bolesław Bierut w trakcie akademii siedział tuż obok Mao Zedonga, po jego prawej stronie, co było bardzo dużym wyróżnieniem⁶⁴. Na udekorowanej na niebiesko scenie z godłem ChRL swoje przemówienia wygłaszali najważniejsi politycy chińscy, a także Nikita Chruszczow, Bolesław Bierut oraz inni szefowie delegacji. Prelegentów za każdym razem witano i żegnano „spontanyczną i długo niemilknącą owacją”, salę zaś wypełniały dźwięki pieśni *Moskwa–Pekin*, chwalącej przyjaźń chińsko-radziecką⁶⁵. W swoim przemówieniu, skierowanym do przewodniczącego Mao w imieniu narodu polskiego, a także rządu PRL oraz PZPR, o czym redakcja nie wspomniała⁶⁶, Bierut chwalił osiągnięcie, jakim była chińska konstytucja. Wyraził podziw wobec „drogi ku socjalizmowi walczących z imperializmem Chińczyków”, podkreślił także zainteresowanie, jakim mieli darzyć sprawę chińską polscy robotnicy i chłopci. Naród miał być „zespólny wokół przywódcy – Mao Tse-tunga”, a tamtejsza klasa robotnicza „natchniona ideą Wielkiej Rewolucji Październikowej”. Kończąc swoje wystąpienie, Bierut pochwalił chińską gospodarkę i życzył „rozkwit, szczęścia i dobro-

⁵⁸ *Spotkanie delegacji PRL ze studentami polskimi*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 273, 2.X.1954, s. 2.

⁵⁹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

⁶⁰ *Delegacja PRL podejmowała śniadaniem premiera Czou En-laia*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 273, 2.X.1954, s. 2.

⁶¹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

⁶² Na uroczystości przybyły delegacje z Rumuńskiej Republiki Ludowej, Republiki Czecho-słowackiej, Wietnamskiej Republiki Demokratycznej, Węgierskiej Republiki Ludowej, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Mongolskiej Republiki Ludowej, Bułgarskiej Republiki Ludowej, Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Albańskiej Republiki Ludowej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Zob. ibidem, *Spis delegacji Rządowych, które przybyły do Pekinu na 5-lecie Ch. R. L.*, k. 63–65. Na sali miało znajdować się ponad 2 tys. osób. Zob. także: ibidem, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

⁶³ *Uroczysta akademія w Pekinie*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 273, 2.X.1954, s. 1.

⁶⁴ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Prezydium Akademii w Pekinie w dniu 30 września 1954 r.*, k. 19.

⁶⁵ *Uroczysta akademія w Pekinie*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 273, 2.X.1954, s. 1.

⁶⁶ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Przemówienie towarzysza Bolesława Bieruta na akademii w Pekinie w dniu 30.IX.1954*, k. 30–32.

bytu⁶⁷. W tym wypadku również treść przemówienia została streszczona w sposób, który nie dawał jego pełnego obrazu⁶⁸.

1 października delegaci podjęli śniadaniem wicepremiera ChRL Deng Zihua⁶⁹, złożyli też wizytę premierowi Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej Kim Ir Senowi⁷⁰. W rzeczywistości spotkanie z przedstawicielami KRL-D miało miejsce dzień później⁷¹. Dzień 1 października miał ogromne znaczenie, co podkreślone zostało odbywającymi się wówczas uroczystościami na placu Tian'anmen⁷². Przy burzy oklasków, na trybunie honorowej znajdującej się na balkonie Bramy Niebiańskiego Spokoju obok zagranicznych gości ukazał się Mao Zedong⁷³. Oprócz wiwatów dało się słyszeć „gromkie okrzyki i akordy hymnu ChRL”, a potem rozpoczęła się defilada „niezwyciężonej armii chińskiej”, prowadzona przez ministra obrony narodowej gen. Peng Dehuai⁷⁴. Za wojskowymi i sprzętem zmechanizowanym maszerował lud stolicy: młodzież szkolna, robotnicy fabryk pekińskich, przodownicy pracy z transparentami obrazującymi przekroczone normy, pracownicy kultury, a nawet przedstawiciele mniejszości narodowych⁷⁵. Prasa nie wspomniała natomiast, że wieczorem doszło do spotkania Bolesława Bieruta z pracownikami ambasady PRL i ich rodzinami. Następnie ponownie z placu Bramy Niebiańskiego Spokoju członkowie delegacji obserwowali „zabawę ludową” na placu defilad, połączoną z pokazem sztucznych ogni⁷⁶.

W sobotę 2 października przed południem Bierut i Berman wzięli udział w błędnie przypisanym przez „Trybunę Ludu” na dzień wcześniejszy spotkaniu z przedstawicielami Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej. Jediną wzmianką z tego dnia była informacja, że goście uczestniczyli w przyjęciu, zorganizowanym przez premiera Zhou Enlaia, na które zaproszono wszystkie delegacje, ambasadorów zaprzyjaźnionych państw, chińskich wojskowych i działaczy partyjnych, radzieckich budowniczych i przodowników

⁶⁷ *Niech żyje wieczysta przyjaźń między narodem chińskim i polskim*, „Trybuna Ludu” 1954 nr 274, 3.X.1954, s. 1.

⁶⁸ Bierut przywitał zebranych i złożył życzenia z okazji pięciolecia powstania ChRL. Nawiązał do „sukcesu”, jakim miało być ogłoszenie chińskiej konstytucji, podkreślił również zmiany, jakie miały zajść w państwie od czasów objęcia rządów przez komunistów, porównując je do tych, które były udziałem polskich komunistów. Zwycięstwo KPCh miało „wyzwolić masy ludowe” i umożliwić spożytkowanie ich wielkiej „energii twórczej”. Oczywiście nie omieszkał dodać, iż zwycięstwa te nie byłyby możliwe bez „twierdzy pokoju i socjalizmu – Związku Radzieckiego”. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Przemówienie towarzysza Bolesława Bieruta na akademii w Pekinie w dniu 30.IX.1954*, k. 30–32.

⁶⁹ W prasie nazwisko zapisano w formie „Teng Tsy-het”, w maszynopisie zaś „Den Tsy-hei”. Wymieniony polityk był wówczas ministrem gospodarki rolnej. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

⁷⁰ *Z pobytu delegacji polskiej w Pekinie*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 275, 4.X.1954, s. 1.

⁷¹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 5.

⁷² Plac Tian'anmen (plac Bramy Wielkiego Spokoju) – centralny plac Pekinu, zbudowany w XV w., od początku XX w. miejsce masowych manifestacji i zgromadzeń narodowych (w tym defilad z okazji świąt: 1 Maja i Święta Narodowego Pierwszego Października) oraz wystąpień antyrządowych. Zob. Françoise Kreissler, *Tian'Anmen (plac)*, w: Thierry Sanjuan (red.), *Leksykon wiedzy o Chinach współczesnych*, przeł. Irena Kałużyńska, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2009, s. 278–279.

⁷³ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

⁷⁴ W prasie nazwisko zapisano jako „Peng Teh-huai”.

⁷⁵ M. Warneńska, *Wielki dzień*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 274, 3.X.1954, s. 1.

⁷⁶ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 4.

pracy z Pekinu. Przyjęcie miało upłynąć „w serdecznej atmosferze wypełnionej radosnymi okrzykami”⁷⁷. O właściwą oprawę bankietu osobiście zadbał Mao Zedong⁷⁸. W prasie nie pojawiły się szczegóły dotyczące m.in. organizacji spotkania w hotelu „Pekin”, a także faktu, że dzieci Mao Zedonga oraz Liu Shaoqi zostały obdarowane podarunkami od Bolesława Bieruta⁷⁹. Tego samego dnia w obecności gości odbyło się otwarcie „wielkiej wystawy gospodarczej ZSRR”⁸⁰.

3 października Przewodniczący ChRL Mao Zedong wydał w gmachu Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych przyjęcie dla zagranicznych przedstawicieli, w którym ze strony polskiej wziął udział Bolesław Bierut i ambasador Stanisław Kiryluk. Podobnie jak poprzednie, spotkanie upłynęło „w serdecznej atmosferze”⁸¹. „Trybuna Ludu” pominęła jednak fakt, że akademie była połączona z pokazem przywiezionych przez nich i otrzymanych darów⁸² oraz koncertem chińskich artystów⁸³. W tym samym czasie miało miejsce spotkanie wicepremiera Stefana Jędrzychowskiego z wiceministrem komunikacji ChRL Wang Shoudao⁸⁴, dotyczące podjęcia współpracy, prasa jednak nie sprecyzowała jakiej dziedziny miała ona dotyczyć⁸⁵. Był to ostatni dzień uroczystości rocznicowych.

W poniedziałek 4 października rozpoczęła się mniej oficjalna część wizyty i zwiedzanie Państwa Środka, w którym delegacji towarzyszyli minister przemysłu maszynowego ChRL Huan-Czin⁸⁶ i ambasador PRL Kiryluk⁸⁷. „Trybuna Ludu” za pośrednictwem korespondenta PAP nie przekazała zbyt wielu szczegółów z tej wizytacji. Wspomniano tylko o obecności ambasadora PRL oraz ministra przemysłu. W dniu 4 października

⁷⁷ *Przyjęcie u premiera Czou En-laia na cześć zagranicznych delegacji*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 276, 5.X.1954, s. 2.

⁷⁸ Szef radzieckiej delegacji Nikita Chruszczow stwierdził, iż gościnność Mao w trakcie parad i bankietów przerastała potrzeby. Zob. Ross Terrill, *Mao: biografia*, przeł. Jan Maciej Głogoczewski, Iskry, Warszawa 2001, s. 261.

⁷⁹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 5.

⁸⁰ *Otwarcie radzieckiej wystawy gospodarczej w Pekinie*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 276, 5.X.1954, s. 2. Wystawa miała przedstawiać „osiągnięcia budownictwa gospodarczego i kulturalnego ZSRR”. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 5.

⁸¹ *Przyjęcie u towarzysza Mao Tse-tunga*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 277, 6.X.1954, s. 1.

⁸² Mao Zedong otrzymał od polskiej delegacji haftowany jedwabiem na gazie młyńskiej portret Lenina, kryształ w futerale, okręt z bursztynu w gablocie, szkatułkę z bursztynu, tkaninę haftowaną Anny Śledziewskiej pt. *Drzewko życia*, srebrną kasetę z papierosami, haftowaną wstęgę, album z płytami muzyki polskiej, oraz albumy *Wielki Proletariat* i *Canaletto*. Liu Szaoqi otrzymał kryształ w futerale, haftowaną tkaninę pt. *Kwiaty*, srebrną kasetę z papierosami, haftowaną wstęgę, album z płytami muzyki polskiej, oraz albumy *Wielki Proletariat* i *Canaletto*. Zhou Enlai dostał z kolei parę kryształowych waz, tkaninę haftowaną pt. *Bukiety*, gobelin, szkatułkę z wypalanego drewna, haftowaną wstęgę, album z płytami muzyki polskiej, oraz albumy *Wielki Proletariat* i *Canaletto*. Czu Teh (zapis w pinyinie nieznanym) otrzymał skórzany obrus, gobelin, zakopiańską laskę, drewnianą, wypalaną szkatułkę z papierosami, haftowaną wstęgę, album z płytami muzyki polskiej oraz albumy *Wielki Proletariat* i *Canaletto*. Do każdego kompletu upominków dołączono kopertę Bolesława Bieruta zaadresowaną po chińsku z kartami wizytowymi członków delegacji i wykazem podarków. Zob. AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Wykaz darów polskiej delegacji rządowej dla kierownictwa Ch.R.L.*, k. 16–17.

⁸³ Ibidem, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 5.

⁸⁴ Zapis nazwiska w prasie: „Wan Szo-teh”.

⁸⁵ *Przyjęcie u premiera Czou En-laia na cześć zagranicznych delegacji*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 276, 5.X.1954, s. 2.

⁸⁶ Zapis w pinyinie nienany.

⁸⁷ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 6.

1954 r. delegacja zwiedziła Nankin, tu była goszczona przez miejscowe władze partyjne i państwowe. Redakcja wspomniała jedynie, iż złożono wieńce na grobie twórcy Kuomintangu Sun Yat-sena⁸⁸ oraz pod pomnikiem na Wzgórzu Rewolucjonistów⁸⁹. Polacy zostali przywitani na lotnisku przez przedstawicieli miejscowych władz oraz organizacji robotniczych, kobiecych i młodzieżowych, gościnę zapewnili im członkowie komitetu prowincjonalnego z Kiangsu. Po obiedzie delegaci udali się do położonego za miastem mauzoleum Sun Yat-sena, w którym Bolesław Bierut złożył wieniec z biało-czerwonych kwiatów z napisem „Wielkiemu bojownikowi o wolność narodu chińskiego – Delegacja Rządowa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. 4.X.1954 r.”. Następnie skierowano się na wzgórze straceń rewolucjonistów Yu Hua Tai⁹⁰ i również tam złożono kwiaty. Delegaci odwiedzili też dolinę rzeki Jangcy. Następnie pociągiem, wspólnie z delegacją NRD, udali się do Szanghaju. Od żegnających ich przedstawicieli władz chińskich otrzymali „pudełka z kamykami ze Wzgórza Rewolucjonistów”. Po dotarciu do celu gości zakwaterowano w dawnej rezydencji Czang Kaj-Szeka⁹¹.

O odbywającej się we wtorek 5 października wizycie w Szanghaju w prasie wspomniano tylko tyle, że delegaci odwiedzili fabrykę włókienniczą, fabrykę obrabiarek, Centralny Robotniczy Dom Kultury oraz uniwersytet, spotkali się także z robotnikami i studentami⁹². Na podstawie zachowanych dokumentów natomiast wiadomo, że zwiedzono Państwową Fabrykę Wyrobów Bawełnianych, przyfabryczne osiedle robotnicze, wzorcowy sklep Państwowego Towarzystwa Artykułów Spożywczych, Państwowy Dom Towarowy oraz robotniczy dom kultury, w którym wystawiono wyroby przemysłu metalowego oraz ekspozycje obrazujące historię tamtejszego ruchu robotniczego. Po obiedzie we Wschodniochińskim Biurze KC KPCh wizytujący obejrzeli Państwową Fabrykę Obrabiarek i Instytut Budownictwa⁹³. Wieczorem, wspólnie z przedstawicielami NRD, delegacja wyjechała pociągiem do Hangzhou⁹⁴. Podobnie jak poprzednio, witana była przez przedstawicieli miejscowych władz partyjnych. Gości zakwaterowano w willi na brzegu jeziora Si-Wu⁹⁵.

Jeszcze mniej szczegółów przekazano na łamach prasy o dwóch kolejnych dniach wizyty – 6 i 7 października, podczas których delegaci zwiedzali miasto Hangzhou oraz

⁸⁸ Sun Yat-sen, właściwie Sun Wen (1866–1925), chiński mąż stanu, z wykształcenia lekarz, na przełomie XIX i XX w. prowadził działalność skierowaną przeciwko dynastii Qing, podróżował po Japonii, Europie i Stanach Zjednoczonych, 1911–1912 tymczasowy prezydent Republiki Chińskiej, 1912 założyciel Kuomintangu, 1913–1916 w Japonii, od 1921 ponownie wybrany na prezydenta, nawiązał współpracę z ZSRR i KPCh, pochowany w okazałym mauzoleum w Nankinie. Zob. *Sun Yat-sen*, w: Jan Wojnowski (red.), *Wielka Encyklopedia PWN*, t. XXVI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 242.

⁸⁹ *Delegacja PRL w Chinach zwiedziła Nankin i Szanghaj*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 278, 7.X.1954, s. 1.

⁹⁰ Powstały w 1950 r. blisko 55 hektarowy park pamięci i cmentarz zawierający zbiorowe mogiły ok. 100 tys. chińskich rewolucjonistów – ofiar masowych egzekucji. Na jego terenie znajduje się monumentalny pomnik wyobrażający dziewięciu przedstawicieli walczących w rewolucji warstw społecznych; <http://www.tiwy.com/pais/china/2008/nanjing/yuhuatai-martyrs-park/eng.phtml> [20.01.2016].

⁹¹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 6.

⁹² *Delegacja PRL w Chinach zwiedziła Nankin i Szanghaj*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 278, 7.X.1954, s. 1.

⁹³ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 6.

⁹⁴ W prasie nazwa zapisana jako „Handżou”.

⁹⁵ Nazwa jeziora zapisana jako „Sin Hu”. Zob. *ibidem*, k. 7.

Anszan. Odnosnie do drugiego miasta nie ma danych w dokumentach partyjnych. W srode 6 pazdziernika delegacja zwiedzila dawny klasztor buddyjski nad jeziorem Si-Wu⁹⁶, miala przy tym okazje podziwiac „basen zlotykh rybek, pustelnie Lin Yin”⁹⁷, oraz mauzoleum Yue Feia⁹⁸. Obiad zorganizowano w willi nalezacej do przewodniczacego ChRL, po nim zas odbyla sie „przejazdka lodziami na wyspe Swiatla księżycowego trzech wiez”⁹⁹. Wieczorem, wspólnie z przedstawicielami NRD, Polacy wyjechali pociągiem do Nankinu, a od zegnajacych ich Chińczyków – jak podal korespondent – otrzymali pudełko miejscowej herbaty, tkany w jedwabiu widok jeziora Si-Wu oraz laske spacerowa. W czwartek 7 pazdziernika z Nankinu delegacja udala sie samolotem nie do Anszanu jak wczesniej planowano, lecz do Shenyangu¹⁰⁰, z miedzyrządowaniem w Pekinie. Korespondent PAP błędnie nadmienil, iz w Shenyangu znalezi sie 8 pazdziernika¹⁰¹. Nie podal takze zadnych informacji na temat wizyty. W tym istotnym ośrodku przemysłowym i jednym z najwiekszych wówczas miast Chin północno-wschodnich gości przyjezo w hotelu „Mukden”, a następnie zorganizowano spacer po parku. W miejscowym teatrze przygotowano dla delegatów bliżej nieokreślona sztuke teatralna¹⁰². Błędnie umieszczona przez korespondenta PAP informacja na temat wizyty w Anszanie miala miejsce dopiero w piątek 8 pazdziernika, do miasta delegacja przybyla pociągiem. Obejrzano wówczas miejscowy kombinat metalurgiczny, produkujacy m.in. szyny kolejowe. Goście otrzymali podarki w postaci „pamiątkowych przekrojów szyn kolejowych”. Po obiedzie w dyrektorskiej stolowce przedstawiciele PRL zwiedzili przyfabryczne sanatorium i szpital oraz osiedle robotnicze. Z Anszanu emisariusze koleja pojechali ponownie do Shenyangu, gdzie odwiedzili Robotniczy Dom Kultury, w którym obejrzeni „nagrodzone owacja na stojaco amatorskie przedstawienie kolejarzy mukdeńskich”¹⁰³. Dwukrotny pobyt w tym samym mieście mógł spowodowac pomyłke we wzmiance prasowej. Brak praktycznie zadnych szczegolów z objazdu po Chinach mógł wynikać z faktu, iz delegacji nie towarzyszył odpowiedzialny za przekazywanie informacji przedstawiciel PAP.

Zgodnie z informacjami przedstawionymi przez „Trybuna Ludu” w sobote 9 pazdziernika uczestnicy powrocili do Pekinu i odbyli szereg spotkań z władzami ChRL. Korespondent nie przekazal dokladniejszych danych na ten temat. Tego dnia delegacja zwiedzila fabryke „mlotków pneumatycznych” oraz osiedle robotnicze¹⁰⁴. W stolicy ChRL

⁹⁶ Polozony na terenie miasta zbiornik wodny na zachod od Hangzhou, nazwa w jezyku polskim: Jezioro Zachodnie. Zob. <http://echiny.pl/kultura/jezioro-zachodnie/> [20.01.2016].

⁹⁷ Mowa o buddyjskiej Swiatyni Schronienia Duszy (Lingyin Si) z IV w. Zob. <http://en.lingyinsi.org/history/> [20.01.2016].

⁹⁸ Mauzoleum chińskiego dowodcy wojskowego okresu walk dynastii Jin i Song, generała z XII w., Yue Feia. Są tu zelazne posagi jego i jego małzonki. Swiatynie wybudowano w XIII w. Zob. <http://www.orientalarchitecture.com/china/hangzhou/yuefei.php> [20.01.2016].

⁹⁹ Najprawdopodobniej mowa o trzech kamiennych pagodach znajdujacych sie na jednej z trzech sztucznych wysp na Jeziorze Zachodnim. Nocą ich wnętrze jest oświetlane świecami, których swiatło, padajac na powierzchnie wody, daje efekt podobny do odbicia Księżycza, od którego wywodzi sie ich nazwa. Po jeziorze pływają tradycyjne lodzie z wioslarzami. Zob. ibidem.

¹⁰⁰ W prasie nazwa miasta podana jako „Mukden”. Jest to nazwa mandżurska z okresu dynastii Qing.

¹⁰¹ *Delegacja PRL w Chinach zwiedzila Mukden*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 282, 11.X.1954, s. 1.

¹⁰² AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 7–8.

¹⁰³ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, ibidem, k. 8.

¹⁰⁴ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Fabryka mlotków pneumatycznych w Mukdenie*, k. 53.

Bolesław Bierut oraz Stefan Ignar przyjęli mera miasta i członka Biura Politycznego KPCh Pen Dżena¹⁰⁵, Jakub Berman zaś spotkał się z Ministrem Kultury ChRL oraz sekretarzem Komitetu Oświaty i Kultury. Stefan Jędrzychowski natomiast dyskutował z ministrem i wiceministrem komunikacji. Wieczorem tego samego dnia odbyło się spotkanie z Mao Zedongiem, Liu Shaoqi oraz Zhou Enlaiem. Potem Bierut rozmawiał z pracownikami politycznymi ambasady PRL w Pekinie, z którymi wymienił pamiątkowe podarunki¹⁰⁶.

Następnego dnia, w niedzielę 10 października, ostatniego dnia pobytu w Chinach, na lotnisku w Pekinie miało miejsce pożegnanie gości w asyście premiera Zhou Enlaia, wicepremiera Chen Yuna, ministrów i przedstawicieli korpusu dyplomatycznego. Odegrano hymny narodowe Polski i ChRL, Bolesław Bierut wygłosił przemówienie. Podziękował w nim za gościnność, z jaką zostali przyjęci, wyraził podziw dla zabytków i dzieł sztuki¹⁰⁷, spośród których największy zachwyt wzbudziły „twórcze osiągnięcia ludu pracującego ostatniego pięciolecia”, pochwalił pracowitość chińskich chłopów, zapal młodzieży i inteligencji, którymi kierował Mao Zedong „niezłomny zasadom marksizmu-leninizmu”. Podkreślił także, jak ważna była dla niego przyjaźń polsko-chińska i współpraca kulturalno-gospodarcza obu państw¹⁰⁸. Aspekty polityczne i ekonomiczne znacząco rzutowały na przebieg wizyty¹⁰⁹. Przytoczone przez „Trybunę Ludu” streszczenie przemówienia było bliższe oryginałowi, niż w wypadku poprzednich¹¹⁰. Delegacja odleciała do Ułan Batoru w Mongolskiej Republice Ludowej¹¹¹.

Tego samego dnia delegacja przybyła do Mongolii. Na lotnisku zostali przywitani przez premiera Jumdzagijna Cedenbala, sekretarzy KC Mongolskiej Partii Ludowo-Rewolucyjnej Daszajna Damby i Tsagaanlamyna Dugursuruna, wicepremiera S. Szirendyba oraz „przedstawiciele mas pracujących stolicy”¹¹². Kompania reprezentacyjna chwilę potem zaprezentowała broń, a Bolesław Bierut wygłosił przemówienie, w którym przekazał pozdrowienia dla gospodarzy od narodu polskiego i życzenia dalszych sukcesów we współpracy ze Związkiem Radzieckim¹¹³. Przewodniczący delegacji życzył także „sukcesów i rozkwitu” zarówno rządowi Mongolskiej Republiki Ludowej, jak i narodowi oraz tamtejszej klasie robotniczej¹¹⁴. Redagujący „Trybunę Ludu” nie wspomnieli jednak o fackie, iż wizyta nie była wcześniej planowana¹¹⁵, zaś powitalne słowa Bieruta na lot-

¹⁰⁵ Zapis w pinyinie nieznanymi.

¹⁰⁶ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 8–9.

¹⁰⁷ Dla Bieruta nie był to pierwszy kontakt ze sztuką chińską, w 1949 r. otrzymał w prezencie zrabowany z muzeum, posąg Buddy wykonany z pozlacanego brązu, obecnie przechowywany w Muzeum Niepodległości w Warszawie. Zob. M. Kałuski, op. cit., s. 194.

¹⁰⁸ *Polska delegacja rządowa opuściła Chiny*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 283, 12.X.1954, s. 1.

¹⁰⁹ Bezpośrednie rozmowy na najwyższym szczeblu miały przyspieszyć wzajemną współpracę, eliminując ogólnikowość wynikającą ze słabych początkowo relacji dyplomatycznych. Zob. J. Rowiński, op. cit., s. 24.

¹¹⁰ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Przemówienie wygłoszone przez Przewodniczącego Delegacji Rządowej PRL I Sekretarza KC PZPR Bolesława Bieruta na lotnisku w Pekinie w dniu 10.X.1954*, k. 54–55.

¹¹¹ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 9–10.

¹¹² *Przybycie delegacji polskiej do stolicy Mongolii*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 283, 12.X.1954, s. 1.

¹¹³ *Delegacja polska w stolicy Mongolii*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 284, 13.X.1954, s. 1.

¹¹⁴ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Przemówienie wygłoszone przez Przewodniczącego Delegacji Rządowej PRL I Sekretarza KC PZPR Bolesława Bieruta na lotnisku Ułan-Bator w dniu 10.X.1954*, k. 58.

¹¹⁵ Pierwotnie polska delegacja miała przybyć do stolicy Mongolii zanim dotarła do Chin.

nisku miały charakter zaimprovizowany¹¹⁶. Goście z Polski zostali zaproszeni do złożenia wieńca w mauzoleum mongolskich dowódców wojskowych¹¹⁷, Dandiny Suche Batora¹¹⁸ i Chorlogijna Czojbalsana¹¹⁹. Wiązanka złożona z biało-czerwonych kwiatów została opatrzona napisem „Wielkim przywódcom bratniego narodu mongolskiego – Delegacja Rządowa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Ułan Bator, 10.X.1954 r.”, o czym jednak redakcja dziennika KC nie poinformowała swych czytelników¹²⁰. Przedstawiciele Polski odwiedzili kilka instytucji kulturalnych, których nie wymieniono jednak z nazwy¹²¹ i spotkali się z premierem Cedenbalem¹²². Wieczorem goście wysłuchali przygotowanego dla nich koncertu, po którym odbyła się uroczysta kolacja, o czym również nie wspomniano na łamach „Trybuny Ludu”¹²³.

W poniedziałek 11 października, jak pisała „Trybuna Ludu”, delegacja opuściła Ułan Bator, udając się w drogę powrotną¹²⁴. Nie poinformowano jednak czytelników o szczegółach powrotu. Samolot skierował się do Irkucka, następnie do Nowosybirsk. W czasie postojów, podobnie jak w drodze do Chin, spożywano posiłki w towarzystwie przedstawicieli miejscowych władz i ich rodzin. Następnego dnia, we wtorek 12 października delegacja wyleciała z Nowosybirsk do Swierdłowska, następnie do Moskwy, gdzie zatrzymała się na nocleg w towarzystwie przedstawicieli KC KPZR. W środę 13 października delegacja udała się z Moskwy w drogę powrotną do Warszawy¹²⁵. W dniu 13 października na lotnisku Okęcie odbyło się powitanie przybyłych, w którym udział brali m.in. członkowie Biura Politycznego KC PZPR, Rady Państwa, Rządu PRL, wojska polskiego oraz ambasady ChRL w Polsce¹²⁶. Po odegraniu hymnu narodowego Bolesław Bierut wygłosił przemówienie, w którym w imieniu Chińczyków pozdrowił polski lud pracujący, zapewnił o nierozzerwalnej przyjaźni obu narodów, głęboko pochwalił także naród chiński „kipiący pracą twórczą”, o czym przekonali się, zwiedzając „wielkie miasta i osiedla robotnicze”. Nie mogło również zabraknąć głębokiego powiązania państwa z „twierdzą pokoju, postępu i socjalizmu – Związku Radzieckiego”¹²⁷. I Sekretarz KC podkreślił, że

¹¹⁶ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 9–10.

¹¹⁷ *Delegacja polska w stolicy Mongolii*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 284, 13.X.1954, s. 1.

¹¹⁸ Dandiny Suche Bator (1893–1923), mongolski działacz rewolucyjny, jeden z założycieli Mongolskiej Partii Ludowo-Rewolucyjnej, jeden z głównych organizatorów i naczelny dowódca mongolskiej armii ludowej, przyczynił się do wyparcia wojsk chińskich z regionu Kiachty, od 1921 r. minister wojny w rządzie ludowym. Zob. *Suche Bator Dandiny*, w: Jan Wojnowski (red.), *Wielka Encyklopedia PWN*, t. XXVI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa s. 199.

¹¹⁹ Chorlogijn Czojbalsan (1895–1952), mongolski działacz komunistyczny, od 1939 premier, odpowiedzialny za krwawe represje lat 30. skierowane przeciwko arystokracji i lamom. Zob. *Czojbalsan Chorlogijn*, w: Jan Wojnowski (red.), *Wielka Encyklopedia PWN*, t. VI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 421.

¹²⁰ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 9–10.

¹²¹ Delegacja zwiedziła miasto, w tym gmach rządu, Muzeum Krajoznawcze oraz Muzeum Suche Batora i Czojbalsana. Zob. *ibidem*.

¹²² *Delegacja polska w stolicy Mongolii*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 284, 13.X.1954, s. 1.

¹²³ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 10.

¹²⁴ *Delegacja polska w stolicy Mongolii*, „Trybuna Ludu” nr 284, 13.X.1954, s. 1.

¹²⁵ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Kronika podróży...*, op. cit., k. 10–11.

¹²⁶ *Delegacja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej powróciła z Chin*, „Trybuna Ludu” 1954, nr 286, 16.X.1954, s. 1.

¹²⁷ *Przemówienie Towarzysza Bolesława Bieruta*, „Trybuna Ludu” nr 286, 16.X.1954, s. 1.

zwycięstwo rewolucji w Chinach, było „historycznym zwycięstwem narodu stanowiącego 1/4 ludności całego ziemskiego globu”¹²⁸.

W podsumowaniu dwutygodniowej wizyty, którego jednak prasa nie cytowała, Bolesław Bierut przedstawił osiągnięcia wyjazdu. Celem delegacji miało być według niego przekazanie „braterskich uczuć naszego narodu, narodowi chińskiemu”. W swym referacie Bierut określił Chiny jako „wielki, piękny i potężny kraj kipiący twórczą pracą”, ludność chińską zaś jako tę, która „na każdym kroku udawadniała swą pracowitość i entuzjazm twórczy”, a także okazywała szacunek wobec narodu polskiego. Obserwowane obchody były zdaniem Bieruta „demonstracją siły, zwartości narodu chińskiego”, a zarazem manifestacją „niezlomnej solidarności i zwartości całego obozu pokoju, skupionego wokół niezwycięzonej twierdzy pokoju, postępu i socjalizmu – wielkiego Związku Radzieckiego”¹²⁹. Szczegóły z pobytu działaczy oraz ich wrażenia cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród aktywu partyjnego, w związku z czym 20 października zorganizowano spotkanie z wysłannikami, jednak jego szczegóły nie zostały podane do publicznej wiadomości¹³⁰.

W trakcie wizyty Bierut dwukrotnie rozmawiał z Mao Zedongiem, przywódcy mieli odnosić się do siebie z dużym uznaniem¹³¹. Powrót delegacji nie oznaczał jednak końca relacji między krajami w tym roku. W dniach 20–21 października 1954 r. w Warszawie przebywała chińska delegacja rządowa, na czele z wicepremierem i marszałkiem Chen Yi¹³². Wizyta delegacji zapoczątkowała poważne ożywienie relacji gospodarczych, handlowych i naukowych. 15 października 1954 r. utworzono konsulat PRL w Szanghaju, 1 stycznia 1955 r. zaś konsulat generalny w Kantonie¹³³. Faktyczne funkcjonowanie rozpoczęły one w maju i czerwcu 1955 r.¹³⁴. W 1954 r. doszło również do podpisania pierwszej międzynarodowej umowy naukowo-technologicznej między Polską a Chinami, w Warszawie utworzono także biuro Centralnej Agencji Prasowej Sinhua. Zapadła również decyzja o budowie nowego okazałego gmachu Ambasady ChRL w Warszawie¹³⁵. Ponadto na Uniwersytecie w Pekinie utworzona została katedra języka polskiego¹³⁶.

Wizyta delegacji partyjno-rządowej w Chinach w 1954 r. wpisywała się w scenariusz ówczesnych oficjalnych wyjazdów zagranicznych, miała niebagatelny wpływ na budowę powojennych stosunków dyplomatycznych między Polską Ludową i Chińską Republiką Ludową. Należy jednak pamiętać, że jej zorganizowanie nie byłoby możliwe bez zmiany polityki kierownictwa KPZR wobec Chin, wywołanej śmiercią Józefa Stalina w marcu 1953 r. oraz ustępstwami Związku Radzieckiego wobec ChRL wynikającymi z obaw o destabilizację równowagi w bloku wschodnim. Nacisk na spotkania z robotnikami i chłopami, odwiedzanie zakładów przemysłowych i miejsc pamięci związanych

¹²⁸ AAN, Archiwum Bolesława Bieruta, 254/IV–25, *Przemówienie wygłoszone przez Przewodniczącego Delegacji Rządowej PRL I Sekretarza KC PZPR Bolesława Bieruta na lotnisku w Warszawie w dniu 13.X.1954*, k. 59–61.

¹²⁹ Ibidem, k. 60.

¹³⁰ Członkowie delegacji zostali wręcz napadnięci przez żadnych informacji kolegów partyjnych. Zob. C. Kozłowski, op. cit., s. 152.

¹³¹ J. Tebinka, op. cit., s. 54.

¹³² Miała ona charakter rewizyty. Zob. J. Rowiński, op. cit., s. 24.

¹³³ W.J. Dziak, op. cit., s. 101.

¹³⁴ J. Rowiński, op. cit., s. 20–21.

¹³⁵ W.J. Dziak, op. cit., s. 101–102. Zob. także: M. Burdelski, op. cit., s. 215.

¹³⁶ Leszek Cyrzyk, *Polsko-chińskie kontakty w ciągu dziejów*, „Przegląd Orientalistyczny” 1989, t. 37, nr 1/2, s. 12.

z ruchem komunistycznym oraz uroczystości wzorowane na obchodach rocznicowych w Związku Radzieckim potwierdzają także propagandowy cel podróży. Zakulisowe rozmowy, o których prasa nie wspominała lub czyniła to w sposób pozbawiony szczegółów i uniemożliwiający wyciągnięcie głębszych wniosków, miały zapoczątkować wzajemne stosunki gospodarcze między krajami oraz rozwinąć trwającą już od kilku lat współpracę polityczną i dyplomatyczną¹³⁷. Warto nadmienić, że cel ten został w znacznym stopniu osiągnięty, o czym świadczyć może rozbudowa polskich placówek dyplomatycznych w Chinach i chińskich w Polsce, nasilenie kontaktów między państwami, w szczególności na polu gospodarczym, ale także naukowym czy kulturalnym. Istotne miało być również usprawnienie wymiany informacji przez agencje prasowe.

Bardzo ograniczone i w większości wypadków lakoniczne opisy spotkań ze zwykłymi ludźmi w prasowych doniesieniach były przeplatane relacjami z wystawnych przyjęć organizowanych przez najwyższe władze partyjne dla gości z państw demokracji ludowej. Skupienie się na opisie osiągnięć Chińskiej Republiki Ludowej ograniczyło niemal zupełnie wzmianki o wielowiekowej kulturze i zabytkach Chin, które przegrały w starciu z charakterystyką wytworów rąk klasy robotniczej. Nie wspomniano także o towarzyszącym wizytom w Chinach i Mongolii pobytom politycznym w Moskwie, brak tych informacji miał podkreślić rzekomą samodzielność władz w Polsce. Korespondent PAP przekazujący informacje redakcji „Trybuny Ludu”, ze względu na ograniczone środki techniczne, nie przedstawiał szczegółów wizyty, a wzmianki prasowe, choć pokazywały tło zdarzeń, nie oddawały pełnego ich obrazu. Niemniej jednak skupienie się na propagandowym kontekście wizyty wpłynęło na przedstawienie wyjazdu głównie w duchu typowo socjalistycznej retoryki, nakazującej rozbudowę opisów spotkań z ludnością robotniczo-chłopską, odwiedzin w zakładach produkcyjnych, podkreślenia znaczenia sojuszu ze Związkiem Radzieckim i znaczenia bloku wschodniego w świecie, przy jednoczesnym pominięciu informacji o wystawności spotkań na najwyższym szczeblu i mniej oficjalnych bankietów oraz drogich prezentów. Można także zauważyć, że praktycznie żadnego odzwierciedlenia w prasie nie znalazły kulturowe czy historyczne wartości odwiedzanego państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Archiwum Akt Nowych, Archiwum Bolesława Bieruta, *Stosunki polsko-chińskie* [1954], 254/IV–25.
- Burdelski Marcei, *60 years of diplomatic relations between Poland and the People's Republic of China – historical review*, „Polish Political Science” 2011, nr 40, s. 211–237.
- Cyrzyk Leszek, *Polsko-chińskie kontakty w ciągu dziejów*, „Przegląd Orientalistyczny” 1989, t. 37, nr 1/2, s. 3–13.
- Dziak Waldemar Janusz, *Stosunki polsko-chińskie w materiałach archiwalnych polskiego MSZ w latach 1950–1960. Próba zarysu problematyki*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe” 2003, t. 2, nr 1, s. 99–109.
- Garlicki Andrzej, *Boleslaw Bierut*, Wydawnictwa Szkolne i pedagogiczne, Warszawa 1994.
- Kałuski Marian, *Polacy w Chinach*, PAX, Warszawa 2001.
- Kozłowski Czesław, *Namiestnik Stalina*, BGW, Warszawa 1993.
- Kreissler Françoise, *Tian'Anmen (plac)*, w: Thierry Sanjuan (red.), *Leksykon wiedzy o Chinach współczesnych*, przeł. Irena Kałużyńska, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2009, s. 278–279.

¹³⁷ Tydzień po powrocie polskiej delegacji wizytę w PRL złożyła rządowa delegacja Chin, co świadczy o intensyfikacji wzajemnych stosunków, Zob. J. Rowiński, op. cit., s. 24.

- Mołdawa Tadeusz, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991.
- Paczkowski Andrzej, *Trzy twarze Józefa Światły. Przyczynek do historii komunizmu w Polsce*, Prószyński Media, Warszawa 2009.
- Roszkowski Wojciech, *Póhwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, wyd. 4, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Rowiński Jan, *Wahadło: czyli stosunki polityczne PRL – ChRL*, w: Bogdan Góralczyk (red.), *Polska – Chiny. Wczoraj, dziś, jutro*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 11–64.
- Shen Zhihua, *Rola Chin w rozwiązywaniu kryzysu październikowego 1956 r. Analiza postawy Chin wobec wydarzeń w Polsce i na Węgrzech*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2005, t. 5, z. 4, s. 33–102.
- Skobelski Robert, *Gomułka wobec rozbieżności sowiecko-chińskich w latach 1956–1970*, „Zeszyty Historyczne” 2008, nr 164, s. 75–120.
- Sobór-Świdarska Anna, *Jakub Berman. Biografia komunisty*, Instytut Pamięi Narodowej, Warszawa 2009.
- Tebinka Jacek, *Polska i Chińska Republika Ludowa w epoce popaździernikowej (1956–1960)*, „Gdańskie Studia Międzynarodowe” 2010, t. 8, nr 1/2, s. 53–62.
- Terrill Ross, *Mao: biografia*, przeł. Jan Maciej Głogoczewski, Iskry, Warszawa 2001.
- „Trybuna Ludu” 1954, nr 267; nr 271–278, nr 280; nr 282–283; nr 288.
- Wojnowski Jan (red.), *Wielka Encyklopedia PWN*, t. VI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Wojnowski Jan (red.), *Wielka Encyklopedia PWN*, t. XXVI, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- <http://echiny.pl/kultura/jezioro-zachodnie/> [20.01.2016].
- <http://en.lingyinsi.org/history/> [20.01.2016].
- <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/showDetails.do?idx=K&katalogId=1&subpageKatalogId=1&pageNo=1&nameId=3022&osobaId=25420&> [22.02.2015].
- <http://www.orientalarchitecture.com/china/hangzhou/yuefei.php> [20.01.2016].
- <http://www.tiwy.com/pais/china/2008/nanjing/yuhuatai-martyrs-park/eng.phtml> [20.01.2016].